

Любавіна Вікторія Петрівна,

кандидат юридичних наук

(Державний податковий університет, м. Ірпінь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4715-1749>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ СУЧАСНИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

У статті досліджуються порівняльно-правова характеристика презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини у законодавстві сучасних зарубіжних країн.

Однією з основних умов побудови правової держави в Україні є реформування кримінального процесуального законодавства з урахуванням положень, що закріплюють зміст презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини з метою посилення захисту основоположних прав і свобод усіх учасників кримінального провадження.

Україна, з огляду на стан євроінтеграційних процесів та військовий стан нашої країни, має враховувати та дотримуватися всіх вимог, що висувуються їй європейською спільнотою, особливо пов'язаних із правами та основоположними свободами людини і громадянина. Насамперед ці вимоги стосуються удосконалення взаємин між правоохоронними органами і громадянами з тим, щоб уникнути порушень прав та свобод, гарантованих і забезпечених державою.

Аргументовано думку про те, що саме недостатня кількість ґрунтовних досліджень та роз'яснень, присвячених дії презумпції невинуватості у кримінальному провадженні, зумовлює відсутність у кримінальній процесуальній науці України до нинішнього часу її чіткої концепції, що не може не позначитися негативно на практичній діяльності слідчих та судових органів, у діяльності яких і є необхідність більш повного впровадження дії цієї засади з відповідним чітким закріпленням у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві. Адже здійснення судочинства у кримінальних провадженнях, підвищення його ефективності за допомогою детальної регламентації презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини дасть змогу позитивно вплинути на формування професійних якостей працівників правоохоронних органів, які покликані здійснювати кримінальне провадження.

Ключові слова: презумпція невинуватості, вина, кримінальна юстиція, кримінальні правопорушення, правосуддя, правоохоронні органи, Європейський суд з прав людини, міжнародні норми.

Постановка проблеми. Саме з проголошенням незалежності України відбулося багато докорінних змін у різних сферах суспільного життя. Держава в особі уповноважених органів постійно намагається покращити життя громадян шляхом проведення різного роду реформ, які спрямовані на вдосконалення тієї чи іншої сфери. Практика показала, що досить велика кількість проблем і неузгодженостей з нормами міжнародного права міститься саме у сфері дотримання принципу презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини. Тому її реформа є нагальною для України як країни, яка має намір стати членом Європейського Союзу. Адже однією з умов вступу України є приведення внутрішнього законодавства у відповідність до міжнародного. Наявна система кримінальної юстиції неповною мірою відповідає новим суспільним відносинам, що склалися в Україні, і не забезпечує належного стану правопорядку, ефективного захисту осіб, суспільства та держави від небезпечних посягань на соціальні цінності, права і законні інтереси. З огляду на постійно зростаючий рівень злочинності в Україні має бути створена така система кримінальної

юстиції, яка б відповідала всім міжнародним стандартам і гарантувала кожній особі дотримання її прав, у тому числі й однієї із фундаментальних засад кримінального провадження – презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти щодо гарантування презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини у кримінальному провадженні вивчали українські вчені: М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, А.М. Бойко, Т.В. Варфоломеєва, В.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, І.В. Грицюк, Ю.М. Groшевий, А.М. Кислий, Г.К. Кожевніков, В.В. Крижанівський, В.В. Лисенко, В.Т. Маляренко, І.С. Марочкін, Т.М. Мірошніченко, М.М. Михеєнко, В.В. Молдован, В.Т. Нор, В.О. Попелюшко, П.В. Пушкар, П.М. Рабінович, Н.В. Сибільова, З.Д. Смітєнко, Ю.В. Стеценко, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, В.В. Топчій, В.І. Фаринник, В.П. Шибіко, М.Є. Шумило, В.М. Юрчишин, С.С. Яценко та інші.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є теоретичне обґрунтування та порівняльно-правова

характеристика презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини у законодавстві сучасних зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини є однією з найважливіших демократичних засад, яка характеризує правову, соціальну державу та її гуманне кримінальне судочинство. Її важливість зумовлена керівним значенням для здійснення неупередженого, об'єктивного розслідування і судового розгляду, виступаючи гарантією справедливого правосуддя. При цьому презумпція невинуватості діє щодо будь-якої особи до моменту винесення остаточного судового рішення про визнання винуватості такої особи.

Крім закріплення презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини в нормах внутрішнього законодавства більшості з країн світу (для прикладу, у ст. 62 Конституції України: «Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведена в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [1], Кримінальному та Кримінальному процесуальному кодексах України), нормативне положення цієї засади знайшло своє відображення і у найважливіших міжнародно-правових актах, які закріпили універсальні стандарти основних прав і свобод людини.

Зокрема, у Загальній декларації прав людини (п. 1 ст. 11 «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, за якого їй забезпечують усі можливості для захисту» [2]), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (п. 2 ст. 14 «Кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно із законом» [4]), Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (п. 2 ст. 6 «Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинним доти, доки його вина не буде доведена в законному порядку» [3]).

Зазначені вище міжнародні документи закріплюють основоположні права і свободи, які у своїй сукупності покликані забезпечити високий рівень життя кожної особи та є обов'язковими для виконання і дотримання сторонами, які їх підписали (ратифікували).

Тому закріплення презумпції невинуватості у найважливіших міжнародно-правових актах ще раз підтверджує її важливість та надзвичайно велике значення для здійснення справедливого правосуддя, заснованого на демократичних засадах у кожній із країн світу, які ратифікували зазначені вище міжнародні правові акти.

Слід відзначити, що сучасні зарубіжні країни світу мають власну систему розслідування кримінальних правопорушень, особливу систему правосуддя та, звісно, внутрішнє законодавство. Незважаючи на те, що питання презумпцій є актуальним у кримінальному процесі, досить мало уваги серед дослідників приділялось саме аналізу презумпції невинуватості у законодавстві провідних країн світу. Тому доцільно було б здійснити порівняльну характеристику закріплення презумпції невинуватості у законодавстві деяких з країн. Для аналізу було відібрано такі країни, як Сполучені Штати Америки (далі – США), Німеччина, Іспанія та Франція, хоча вони і належать до різних правових систем (правових сімей). Вивчення досвіду цих країн може стати позитивним прикладом для вдосконалення законодав-

ства нашої країни у сфері здійснення кримінального судочинства та дотримання при цьому презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Насамперед особливості права США зумовлені формою державного устрою, адже це є федеративна держава, де існує два рівні нормативних актів – федеральне законодавство і законодавство штатів. Тобто можна говорити про федеральний кримінальний процес та кримінальний процес штатів. Відмінності хоч і незначні, проте вони є.

Найбільший внесок у дослідження питання презумпцій в американському праві зробили дослідники доказового права М. Морган та У. Тейер. М. Морган підкреслював, що презумпції часто відображають звичний досвід про вірогідність зв'язку між основним і презюмованим фактом. Тому, якщо сторона надала доказ, достатній для підтримки висновку про правдивість основного факту, тягар переконання має покладатись на противника презумпції. Позиція У. Тейера отримала назву теорії «пузиря, що лопає»: коли противник презумпції надає доказ, що суперечить існуванню презюмованого факту, «пузир» презумпції лопає і презумпція зникає. Згідно з цією теорією презумпції підтримують лише передачу тягара надання доказів [6, с. 611].

Зазначені твердження є свого роду трактуванням презумпції невинуватості за законодавством України, за яким сторона обвинувачення має довести у законному порядку винуватість особи. У випадку недоведення особа вважається такою, яка не вчинила злочинне діяння.

Проаналізувавши літературу, можна побачити, що досить тривалий час презумпція невинуватості не була закріплена в Кримінально-процесуальному кодексі Французької Республіки. Спершу, наприкінці ХХ століття, законодавець доповнив Цивільний кодекс Франції статтею 9-1, де було сказано, що «кожен має право на дотримання в його відношенні презумпції невинуватості». І лише законом від 15 червня 2000 року, який отримав офіційну назву «Закон, що зміцнює захист презумпції невинності і права потерпілого», було здійснено реформу кримінального судочинства.

Цей акт уперше включив до Кримінального законодавства перелік принципів французького кримінального процесу:

- 1) справедливість;
- 2) змагальність;
- 3) рівність прав сторін, рівність перед законом переслідуваних осіб;
- 4) судовий контроль за розслідуванням і дотриманням прав потерпілих;
- 5) презумпцію невинуватості;
- 6) право знати зміст обвинувальних доказів і право на захист;
- 7) пропорційність заходів процесуального примусу і їх судовий характер;
- 8) розумний строк провадження по справі.

Отже, до Кримінально-процесуального кодексу Французької Республіки було включено статтю-преамбулу, де було сформульовано кримінально-процесуальний варіант презумпції невинуватості: «Будь-яка підозрювана або переслідувана в кримінальному порядку особа презюмується невинною, поки її вина не буде встановлена законом» [6, с. 612].

Так само як і в Україні, у Франції завдяки закріпленню і дотриманню презумпції невинуватості тягар доказування покладено на сторону обвинувачення.

Таким чином, розглянувши законодавче закріплення презумпції невинуватості в деяких сучасних зарубіжних

країнах, слід зробити висновок, що у США, Іспанії та Франції зазначений принцип знаходить своє закріплення в актах національного законодавства, на відміну від Німеччини, яка керується міжнародно визнаною нормою Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Крім того, така засада в Кримінальному процесуальному кодексі України має назву «Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини», тобто фактично вміщує дві норми, на відміну від законодавства зарубіжних країн, де вона сформульована як окрема презумпція невинуватості особи.

Велике значення для правильного тлумачення і застосування правових положень, що впливають із засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, має правозастосовна практика Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд), рішення якого в Україні є одним із джерел права та має вищу, порівняно з національними нормами, юридичну силу. Адже в нашій державі закріплено примат (верховенство) міжнародного права над внутрішньодержавним.

Відповідно до п. 2 ст. 6 Конвенції, якою встановлено, що «кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вини не буде доведено згідно із законом», діє обмеження на заяви державних офіційних осіб щодо незавершених кримінальних проваджень, які підштовхують громадськість до того, щоб вважати підозрюваного винуватим, та до упередженої оцінки фактів компетентним судовим органом у законному порядку. Практика Європейського суду наповнила цей принцип змістом, який виходить за межі суто процесуального аспекту. Як зазначає О.О. Чумак, презумпція невинуватості визначає правовий статус обвинуваченого не тільки у кримінальному процесі, а й у всіх суспільних відносинах, в яких він є одним із суб'єктів [7, с. 178–179].

Досить багато справ було розглянуто Європейським судом щодо порушення презумпції невинуватості представниками засобів масової інформації. Це справи, коли преса чи громадяни своїми висловлюваннями принижували репутацію судді, завдавали шкоди авторитету правосуддя (суду), поширювали інформацію, що підірвала презумпцію невинуватості та право на справедливий судовий розгляд обвинувачених у злочинах. Європейський суд, розглядаючи конкретні справи, не лише виносить рішення у цій справі, але й формулює у рішеннях принципи, які мають застосовуватися як цим судом, так і іншими національними судами (зокрема, українськими).

Отже, принцип презумпції невинуватості є обов'язковим не лише для органів досудового розслідування чи судів, а й для будь-яких інших суб'єктів владних повноважень. При цьому поширюється він не лише на прийняття такими суб'єктами певних рішень, а й на публічні висловлювання певних посадових осіб. Зокрема, в рішенні у справі «Аллєне де Рібемон проти Франції», де заявник скаржився на порушення презумпції невинуватості міністром внутрішніх справ, який зробив публічну заяву з твердженням про винуватість заявника, суд вказує на таке. «Заява про винуватість, з одного боку, спонукала громадськість повірити в неї, а з іншого – випереджала оцінку фактів справи компетентними суддями. Отже, порушення статті 6 п. 2 мало місце» [5].

Також принцип презумпції невинуватості має на меті захист прав та інтересів особи, щодо якої проводиться розслідування. Серед цих прав та інтересів підозрюваного, обвинуваченого особливе значення мають цивільно-правові, а саме його особисті немайнові пра-

ва – недоторканість гідності, честі та ділової репутації. Зміст принципу презумпції невинуватості знайшов своє відображення у Цивільному кодексі України. Так, у ч. 4 ст. 296 ЦК України зазначено, що ім'я фізичної особи, яка затримана, підозрюється чи обвинувачується у вчиненні злочину, може бути обнародоване лише у разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду [8]. Тому можна говорити і про цивільно-правовий складник цього принципу кримінального судочинства.

Презумпція невинуватості безпосередньо впливає на процес доказування, перекладаючи тягар доведення вини на сторону обвинувачення. Цей принцип не надає безпосередніх гарантій вимагати відшкодування шкоди, заподіяної незаконним кримінальним переслідуванням, проте значним чином зменшує випадки заподіяння такої шкоди, адже органи розслідування не можуть дозволити собі обвинувачувати особу, про вину якої свідчить недостатній обсяг доказів. Тому головною функцією презумпції невинуватості є попередження незаконного, необгрунтованого притягнення будь-якої особи до кримінальної відповідальності.

Правозастосовна практика Європейського Суду з прав людини, яка в нашій державі є джерелом права та має вищу, порівняно з національним законодавством, юридичну силу є важливою для України з точки зору конкретизації положень щодо презумпції невинуватості. Адже у своїх прецедентних рішеннях Європейський суд виробив критерії, за якими поведінка державних органів буде вважатися порушенням презумпції невинуватості, а отже, і порушенням державою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. З часу приєднання України до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, на жаль, Європейським судом було розглянуто тисячі заяв проти України, в тому числі рішень, що стосуються порушення презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Так, з огляду на те, що США – це федеративна країна, де існує як федеральне законодавство, так і законодавство штатів, закріплення презумпції невинуватості ми відобразили на прикладі законодавства штату Каліфорнія (Конституція): «Обвинувачений в будь-якій кримінальній справі презюмується невинним доти, поки не буде доведено інше, і в разі розумного сумніву щодо того, що його вина переконливо підтверджена, він має право на виправдання, хоча мета цієї презумпції полягає тільки в покладанні на штат тягаря доведення поза всяким розумним сумнівом (beyond a reasonable doubt) його винності ...» Своєю чергою, у ФРН, де кримінально-процесуальне право має найбільшу схожість з кримінальним процесом України та Росії, на законодавчому рівні засади презумпції невинуватості не визначено як окремий принцип здійснення кримінального судочинства. У кримінальному процесі вона все ж діє, позаяк ФРН у 1952 році ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод і тому вона є частиною внутрішнього законодавства країни. Щодо закріплення презумпції у законодавстві Іспанії слід сказати, що саме Іспанія більш схожа до України. Адже презумпція невинуватості тут прямо закріплена в Конституції Іспанії 1978 року у п. 2 ст. 24, яка захищає обвинуваченого від незаконного засудження. Ще однією країною із розвинутим законодавством і стабільною ситуацією в країні, де презумпція невинуватості закріплена на законодавчому рівні, є Франція. Ще у Французькій декларації прав людини і громадянина 1789 року у ст. 9 закріплено: «Оскільки кожний

вважається невинним, поки його вина не встановлена, то у випадках, коли необхідним визнається арешт особи будь-які надмірно суворі заходи, які не є необхідними, повинні суворо припинятися законом». Згодом до Кримінально-процесуального кодексу Французької Республіки було включено статтю-преамбулу, де було сформульовано кримінально-процесуальний варіант презумпції невинуватості: «Будь-яка підозрювана або переслідувана в кримінальному порядку особа презюмується невинною, поки її вина не буде встановлена законом». Велике значення для правильного тлумачення і застосування правових положень, що впливають із засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, має правозастосовна практика Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд), рішення якого в Україні є одним із джерел права та має вищу, порівняно з національними нормами, юридичну силу. За статистичною інформацією, оприлюдненою на офіційному сайті Європейського суду з прав людини, станом на 31 грудня 2014 року у Європейському суді перебувало на розгляді 13 650 заяв проти України, що становить 19,5% усіх заяв, які перебувають на розгляді. Це найбільша частка однієї країни.

У рішеннях, винесених за результатами розгляду заяв, що були ним розглянуті, чітко зазначалося, у яких випадках має місце порушення засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини. Європейський суд виробив критерії, за якими поведінка державних органів буде вважатися порушенням презумпції невинуватості, а отже, і порушенням державою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Крім того, презумпція невинуватості безпосередньо впливає на процес доказування, перекладаючи тягар доведення вини на сторону обвинувачення. Цей принцип не надає безпосередніх гарантій вимагати відшкодування шкоди, заподіяної незаконним кримінальним переслідуванням, проте значним чином зменшує випадки заподіяння такої шкоди, адже органи розслідування не можуть дозволити собі обвинувачувати особу, про вину якої свідчить недостатній обсяг доказів. Виходячи з вище зазначеного, порушень презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини є, на превеликий жаль, досить багато. Тому потрібно проводити заходи щодо реформування кримінальної юстиції в Україні на основі позитивного міжнародного досвіду. Кримінальна юстиція включає розгалужену систему органів, до яких належать як судові, так і правоохоронні органи, що здійснюють розслідування та розгляд кримінальних правопорушень, а також адвокатура, яка представляє захист підозрюваних (обвинувачених) осіб на стадії як досудового, так і судового розгляду справи. Її змістом

є організована процесуальна діяльність уповноважених державних органів (суб'єктів), що регламентується кримінальним та кримінально-процесуальним законодавством і спрямована на реалізацію публічної державної функції – протидії злочинності.

Основним актом, що закріплює норми, які передбачають реформування системи кримінальної юстиції в Україні, є Концепція реформування кримінальної юстиції України, затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 року, та прийнятий на основі Концепції План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2008 року. З огляду на те, що протягом останніх років зменшилася кількість вчинених кримінальних правопорушень та відкритих на їх основі кримінальних проваджень органами досудового розслідування, можна зробити висновок про позитивні моменти реформування кримінальної юстиції в Україні.

Хоча система кримінальної юстиції в Україні до кінця ще не співвідноситься з новими суспільними відносинами, що склалися в Україні, не забезпечує належного стану правопорядку, ефективного захисту громадян, суспільства та держави від небезпечних посягань, проте будь-яку проблему можна вирішити шляхом комплексного реформування органів, що входять до неї, а також підвищення довіри до всієї системи кримінальної юстиції в Україні. Тому лише таким способом можна добитися покращення життя громадян у відповідності до загальнозвизнаних норм міжнародного права і підвищення при цьому важливості засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини.

Висновок. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини є однією з найважливіших демократичних засад, яка характеризує правову, соціальну державу та її гуманне кримінальне судочинство.

Крім закріплення презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини в нормах внутрішнього законодавства більшості з провідних країн світу, нормативне положення цієї засади знайшло своє відображення і у найважливіших міжнародно-правових актах, які закріпили універсальні стандарти основних прав і свобод людини. Зокрема, у Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Таким чином, закріплення презумпції невинуватості у найважливіших міжнародно-правових актах ще раз підтверджує її важливість та надзвичайно велике значення для здійснення справедливого правосуддя, заснованого на демократичних засадах.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини : документ № 995_015 від 10 грудня 1948 года. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : документ № 995_004, ратифікований Законом № 475/97-ВР від 17.07.97 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права : документ № 995_043, ратифікований Указом Президії ВРУ РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
5. Аллене де Рібемон проти Франції : рішення ЄСПЛ від 10.02.1995 р. Заява № ІІ5175/89. URL: <http://www.medialaw.kiev.ua/zmisud/ecourt/217/>.
6. Ляшенко Р.Д. Право і держава. Випуск 23. 2012 р. С. 610–616.
7. Чулак О. Презумпція невинуватості у національному законодавстві і практиці Європейського суду з прав людини. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2(4). С. 177–183.
8. Цивільний кодекс України : Закон України № 435_15 від 16.01.2003 р. (редакція від 06.01.2018). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № № 40–44. Ст. 356. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy: zakon Ukrainy [Constitution of Ukraine : the Law of Ukraine]. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 30 [in Ukrainian].
2. Zahalna deklaratsiia prav liudyny [Universal declaration of human rights]. (1948, December 10) *dokument № 995_015*. Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Ukrainian].
3. Yevropeiska konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. (1997, July 17): *dokument № 995_004*. Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
4. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava [European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. (1973 October 19): *dokument № 995_043, ratyfikovanyi Ukazom Prezydii VRU № 2148-VIII*. Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 [in Ukrainian].
5. Allene de Ribemon proty Frantsii. (1995 February 10) rishennia YeSPL r. Zaiava № Y15175/89 [Application No. I15175/89]. Retrieved from: <http://www.medialaw.kiev.ua/zmisud/ecourt/217/> [in Ukrainian].
6. Liashenko, R.D. (2012). Dosvid SSHA, Ispanii ta Frantsii shchodo zakriplennia prezumpsii u zakonodavstvi ta zastosuvannia u praktychnii diialnosti [The experience of the USA, Spain and France regarding the establishment of presumptions in legislation and application in practical activities]. *Pravo i derzhava*. Vypusk 23. 610–616 [in Ukrainian].
7. Chumak, O. (2017). Prezumptsiia nevinovatosti u natsionalnomu zakonodavstvi i praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [Presumption of innocence in national legislation and practice of the European Court of Human Rights]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. № 2(4). 177–183 [in Ukrainian].
8. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code Ukraine]: *zakon Ukrainy № 435* (2003, January 16). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

Liubavina Viktoriia,

PhD in Law

(State Tax University, Irpin)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4715-1749>

COMPARATIVE-LEGAL CHARACTERISTICS OF THE PRESUMPTION OF INNOCENCE AND ENSURING PROOF OF GUILT IN THE LEGISLATION OF MODERN FOREIGN COUNTRIES

The article examines the comparative legal characteristics of the presumption of innocence and the provision of proof of guilt in the legislation of modern foreign countries.

One of the main conditions for building a rule of law in Ukraine is the reform of the criminal procedural legislation, taking into account the provisions establishing the content of the presumption of innocence and ensuring the proof of guilt in order to strengthen the protection of the fundamental rights and freedoms of all participants in criminal proceedings.

Ukraine, taking into account the state of the European integration processes and the military situation of our country, must take into account and comply with all the requirements put forward to it by the European community, especially related to the rights and fundamental freedoms of a person and a citizen. First of all, these requirements concern the improvement of relations between law enforcement agencies and citizens in order to avoid violations of the rights and freedoms guaranteed and provided by the state.

The opinion is argued that it is the insufficient number of thorough studies and clarifications devoted to the operation of the presumption of innocence in criminal proceedings that causes the absence of a clear concept in the criminal procedural science of Ukraine until now, which cannot but negatively affect the practical activities of investigators and courts bodies, in whose activities there is a need for a more complete implementation of this principle with a corresponding clear enshrining in domestic criminal procedural legislation. After all, the implementation of judicial proceedings in criminal proceedings, increasing its efficiency with the help of detailed regulation of the presumption of innocence and ensuring the proof of guilt will make it possible to positively influence the formation of professional qualities of law enforcement officers who are called to carry out criminal proceedings.

Key words: *presumption of innocence, guilt, criminal justice, criminal offenses, justice, law enforcement agencies, European Court of Human Rights, international norms.*

Надіслано до редколегії 18.11.2022